

УДК 37(477.87) (091)

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51779

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ

© Г. М. Шикітка

У науковій статті досліджуються особливості становлення освітянського руху на Підкарпатській Русі та заснування «Учительського товарищества Подкарпатской Руси» УТПР. Аналізуються умови й мета організації, роль провідних педагогів краю у розбудові громадської організації. Узагальнено охарактеризовано суспільно-політичні умови тогочасності й реакцію на них педагогічного загалу

Ключові слова: Закарпаття, педагогічне товариство, «Учительське товарищество Подкарпатской Руси», члени товариства, статуту

The scientific article analyzes peculiarities of educational movement formation in Carpathian Ruthenia and the establishment of «Teaching society of Carpathian Ruthenia» TSCR. The paper also looks into the conditions and purpose of organization, the role of leading teachers of the land in the development of social community. Socio-political conditions of those times and reaction to them of pedagogical public has been generally described

Keywords: Transcarpathia, pedagogical society "Teaching society of Carpathian Ruthenia», members of society, statutes

1. Вступ

Актуальність дослідження місця й ролі педагогічних фахових товариств у освітньо-виховному просторі виражається використанням досвіду й поширенням засадничих орієнтацій у змісті організації педагогічного загалу в напрямку вирішення пріоритетних освітніх, виховних та культурних завдань. В умовах демократизації суспільства з'являються більш ефективні можливості для відстоювання станових, професійних інтересів. Тому, приклад Чехословацької Республіки, до складу якої впродовж 1919–1939 років входило Закарпаття (тоді офіційна назва – Підкарпатська Русь), є цінним саме в напрямку поширення гуманістичних ідей у сфері освіти й виховання. Провідну організаційну й функціональну роль у цьому напрямку виконували чисельні культурно-освітні громадські організації, в тому числі й педагогічно-фахові, які освітньо-виховні проблеми реально бачили, так би мовити, з середини.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Аналіз останніх історико-педагогічних досліджень показує, що участь громадських організацій у розвитку національної школи й освіти сприяли утвердженню загальнокультурних ідей, пробуджували національну свідомість, закладали основи рідномовної освіти, прагнули підвищити рівень освіченості, культури й загального добробуту українського народу. Цей феномен просвітницької діяльності громадських організацій висвітлено в ґрунтовних історико-педагогічних дослідженнях Л. Березівської «Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.)» [1], Г. Білавич «Українське педагогічне товариство «Рідна школа» і розвиток національного шкільництва у Галичині у 1881–1939 рр.» [2], Н. Побірченко «Педагогічна і просвітницька діяльність українських Громад у другій половині XIX – на початку XX століття» [3] та ін.

Про діяльність крайових педагогічних товариств знаходимо інформацію в працях І. Ліхтея «Діяльність громадських організацій» [4], В. Гомонная «Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX–XX ст.)» [5], В. Химинця, М. Талапканича, П. Стрічика, Б. Качура «Освіта Закарпаття» [6].

Саме закарпатське вчителство постало в авангарді культурно-національного просвітництва й чітко усвідомлювало нагальність прагматичного підходу до системи освіти і виховання, акцентуючи увагу на важливості належного вишколу молоді в умовах стабільного навчального процесу та в контексті національно-патріотичного виховання. Провідні педагоги Підкарпатської Русі докладали чимало зусиль для організації педагогічних товариств, розуміючи, що тільки спільними зусиллями громади можна виховати молоде покоління у любові до рідного краю, подолати проблеми в освітній галузі і побудувати демократичну державу. Тому важливим є вивчення історичного досвіду в умовах регіонального розвитку такого поліетнічного регіону як Закарпаття, використання компромісних методів і шляхів стабілізації мовно-освітньої парадигми, недопущення або нівелювання наслідків конфліктних ситуацій при вирішенні актуальних складових освітньо-виховного процесу.

3. Ціль та задачі дослідження

Мета даної статті – визначити організаційно-правові засади заснування «Учительського товарищества Підкарпатської Русі» (УТПР), яке працювало на території краю до 1944 року; з'ясувати специфіку його виникнення, розвитку і функціонування в контексті впливу на організацію та проведення освітніх реформ у краї.

4. Формування освітянського руху на Підкарпатській Русі, зародження перших фахових організацій на початку 20-х років XX століття

Територія нинішнього Закарпаття відповідно до Сен-Жерменської мирної угоди у вересні 1919

ро-ку увійшла до складу Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь. У нашому дослідженні ми будемо використовувати термін «Підкарпатська Русь», як його використовували представники українського напрямку розвитку краю. Чехословацький уряд та органи влади Підкарпатської Русі одержали тяжку спадщину на ниві освіти від австро-угорської влади. Серед складностей, з якими зіштовхнувся перший керівник шкільного реферату в Ужгороді Й. Пешек чех за національністю, котрий прихильно ставився до місцевих жителів, були наступні:

– у школах на території Підкарпатської Русі була відсутня літературна «нормальна» мова, яку можна було б використовувати, у навчальному процесі панував мовний хаос, для подолання якого потрібен був час;

– підручників для навчання не було абсолютно ніяких, а їх підготовка була тісно пов'язана з мовними питаннями;

– нестача вчителів, «учительство чужое и учительство некавалифицированное есть дальнейшим неблагопрѣятым явлением на полѣ школьномъ»;

– нестача шкільних приміщень, на будівництво яких необхідні були значні фінансові витрати [7].

Окрім того угорці старалися дати освіту здебільшого угорському населенню, яке мешкало, в основному, у містах, не звертаючи уваги на сільське населення, особливо інших національностей. І за даними Й. Пешека більш 70 % населення Підкарпатської Русі не вміли читати і писати [8].

У таких умовах органам влади необхідно було створювати сприятливі умови як для розвитку народного господарства, так і освітньої галузі.

Перед педагогами, громадськими інститутами надважливим завданням було підняти престиж закладів освіти серед населення, показати роль школи та учителя у формуванні всебічно розвиненої гармонійної особистості. Адже у перші роки входження краю до Чехословаччини майже 50 % дітей не відвідували школи, за що у 1925 році було покарано 40336 родин. Їм було нараховано штраф у розмірі 974734 крон, із яких сплачено було 57057 крон, відпрацьовано на громадських роботах 83030 крон, інші кошти урядом були списані [9].

У цей час інтелігенція краю, представники педагогічних товариств проводять активну роз'яснювальну роботу про те, наскільки важливим для духовного розвитку дитини є систематичне відвідування навчального закладу. У вступній статті до першого номера педагогічного часопису «Учитель» А. Волошин писав: «Вѣрю, что и народъ у короткѣй часъ просвітится къ тому чтобы упознавъ велику важность своеѣ школы, и не буде такъ холодно относиться къ школѣ, як до тепер!» [10]. Подібної думки дотримується і учитель із Ставного І. Кузма, який у праці «Про ходженѣ до школы» зазначає, що наш народ, отримавши свободу, добре розуміє, що його майбутнє залежить від рівня освіченості молодого покоління [11]. Питання про відповідальність батьків, педагогічного колективу, державних службовців у вирішенні проблеми відвідування учнями шкіл та

кож обговорювалося на освітянських зібраннях, сторінках педагогічних часописів [12, 13].

Системна робота учительського загалу, влади та представників громадських організацій із подолання неграмотності, підвищення освітнього рівня молоді, залучення її до навчального процесу давала позитивні результати. Так, у 1927–1928 навчальному році школу вже відвідувало 81,28 % дітей. Ще кращі результати були наприкінці правління Чехословацького уряду: якщо у 1920 році на Підкарпатській Русі близько 26000 дітей не відвідували школу, то у 1936 – менше 3000 [7].

Але поганий стан справ залишався у гірських, здебільшого незаможних районах. Це добре видно, коли порівнюємо кількість курсів з подолання неграмотності, які щороку організовувалися Шкільним відділом Підкарпатської Русі за 1928–1929 навчальний рік: Тячів –19, Свалява –14, Волівець – 14, Мукачево – 2, Ужгород – 0, Берегово – 0 [9].

Негативно впливала на організацію навчального процесу і нестача педагогічних кадрів. Адже частина вчителів за попередньої влади викладала виключно угорською мовою, і в нових руських школах, ці педагоги не могли працювати, а значна кількість були «противниками нового режиму» [14]. Із 674 учителів шкіл на території Підкарпатської Русі лише 379 виконали службову присягу чехословацькій владі, інші виїхали до Угорщини, або залишилися спостерігати, як будуть розгортатися події [7]. Особливо важким у цьому напрямку був 1919–1920 навчальний рік. Зокрема у 1919 р. з роботи було звільнено 428 сільських і міських учителів, що становило майже половину всіх педагогів [15]. У такій ситуації міністр шкільництва і народної освіти Чехословаччини розпорядженням 11.861 від 10 квітня 1920 року звертається до всіх учителів народних і горожанських шкіл, які не склали службової присяги (згідно розпорядження від 26 серпня 1919 року), протягом червня 1920 року скласти письмово «обѣтъ верность». Зміст присяги зводився до того, що службовець повинен беззастережно служити уряду республіки, чесно виконувати покладені на нього обов'язки, і, щонайголовніше, бути безпартійним [16]. Той факт, що вчителі фактично не мали права брати участь у політичному житті краю, був одним із чинників, який сприяв активній розбудові громадських організацій як професійного спрямування, так і культурно-освітніх товариств, таких як «Просвіта», Товариство імені Олександра Духновича та інших.

Нестача педагогів ставала ще більш відчутною із урахуванням того що в краї відкривалися нові навчальні заклади. Для цього не лише будувалися нові, а й використовувалися пристосовані приміщення. Ця справа рухалася так успішно, що вже в 1921 році в Підкарпатській Русі було 530 шкіл, із яких 375 – з руською мовою навчання. Для забезпечення шкіл вчителями Й. Пешек запропонував запросити спеціалістів із Галичини та Росії [7]. Багато українських фахівців прибуло до Закарпаття із Чехословаччини, де українська еміграція була однією із найчисельніших, і за повідомленням українського громадського комітету – першої громадсько-допомогової органі-

зації українських емігрантів у ЧСР – із 5209 зареєстрованих ним на 1 липня 1924 р. українців 32,4 % були представниками інтелігенції [17]. Також у школах краю працювало багато фахівців представників чеської інтелігенції. Але у повній мірі вирішити проблему педагогічних кадрів на Підкарпатській Русі не вдавалося.

І лише суттєве збільшення набору у три педагогічні заклади краю – Ужгородську півче-учительську семінарію, Ужгородську жіночу учительську семінарію та Мукачівську семінарію, залучення до роботи в школах випускників гімназій, після складання ними при семінаріях додаткових іспитів з педагогіки і психології, дало можливість забезпечити школи національно свідомими вчителями, які любили свій народ і готові були виховувати майбутнього громадянина.

Із кожним роком кількість педагогів зростала і вже у 1938 році в початкових школах працювало 3320 учителів, які навчали майже 145 тис. учнів [18].

Активна громадянська позиція найбільш авторитетних педагогів краю сприяла розвитку культурно-освітніх та фахових товариств, формуванню громадянського суспільства.

Першою громадською організацією педагогів на території Підкарпатської Русі був «Карпаторуський учительський союз», головою якого був Еміліян Мидлик, а секретарем Степан Медеш. Статути товариства були затверджені урядом у січні 1920 року [9]. Втім, серед педагогічного загалу краю керівники не мали жодного авторитету, що не сприяло розвитку товариства. Павло Яцко, виступаючи на Першому учительському конгресі Підкарпатської Русі, заявив, що організація, як показує статут, має «ненародні тенденції», а засновників «никто не знає и не уважає до того» [19]. Було зрозумілим, що дана організація не відповідає історичним викликам принципово нової ситуації, яка склалася в краї, і в її лавах налагодити роботу всього вчительства не вдасться.

Для розвитку педагогічного руху на території Підкарпатської Русі, об'єднання зусиль інтелігенції у процесах національно-культурного відродження, впливу громадських інституцій на формування освітньої політики важливого значення набув Перший учительський конгрес Підкарпатської Русі, який відбувся 16–17 квітня 1920 року в Ужгороді за участі референта освіти Й. Пешка. А вже саме на цьому зібранні було прийняте рішення та обрані керівні кадри однієї із найвпливовіших організацій, яка згуртувала педагогічний загал краю до 1944 року – «Учительського товариства Подкарпатской Руси» (УТПР) (вживали також назву «Учительське товариство Подкарпатской Руси» [20]).

Вже 13 лютого 1920 року на нараді педагогів середнянського округу, яка проходила у селі Чертеж, пунктом 10 прийнятої резолюції було вирішено у якнайкоротший термін скликати освітянський конгрес, для підготовки якого було обрано оргкомітет, який очолив учитель із села Худльово Михайло Полянський [19].

Оголошення про підготовку майбутнього освітянського форуму із закликом «до всіх учи-

телів надсилати свої реферати на теми подані в програмі» було опубліковано у педагогічному часописі «Учитель» [21]. У краї відчувалося загальне піднесення, від учительства очікували жертвовної праці задля відродження духовного потенціалу народу, формування нових ідеалів, які здатні виховати громадянина готового до захисту інтересів громади, держави. Напередодні конгресу у редакторській статті до журналу «Учитель» Іван Пенькевич писав, що ця подія ще раз показала розуміння учительством Підкарпатської Русі завдань, вирішення яких вимагає від них нова доба. А, щоб підвалини нової країни були міцними, «мусять бути сильні в будові своєї власної школи з котрою має вийти новий народ, нова любляча свій народ інтелігенція: священство, урядники, лыкарі и т.д.» [22].

У день проведення заходу учасники зібрання заповнили зал «жупанского дому в Ужгороді...по сами береги, а окрім того галерії были наповнені тими, котрі інтересуються долею учительів и школы молоді автономної країни». Й. Пешек, А. Волошин, К. Трильовський, В. Климпуш, Ю. Брацайко зачитали численні телеграми до педагогів краю від державних установ та громадських організацій. У роботі форуму також взяли участь знані педагоги краю, серед яких А. Алиськевич, І. Мигалко, О. Желтвай, І. Ревай, П. Сова, В. Сулинчак, А. Штефан, П. Яцко та інші.

Вибори голови конгресу відбувалися протягом двох годин і проходили дуже бурхливо. Із 239 учасників зборів, які взяли участь у голосуванні за М. Полянського було віддано 133 голоси, за директора школи з міста Мукачеве В. Шпеника – 101 [19]. Саме педагог із села Худльово й очолив перший учительський конгрес, пізніше «Учительське товариство Подкарпатской Руси».

У ході зібрання були виголошені доповіді (у деяких випадках зачитувалися лише резолюції до заявлених тем) «Про викладову мову на наших школах» (М. Полянський), «Про типи школи, або якої школи нам треба» (А. Алиськевич), «Удержавлення школь» (І. Мигалко), «Потреба нових школьних учебників» (М. Гайний), «Про захорони на Подкарпатській Руси» (пані Макаріосова), «Про підготовку вчителів» (А. Волошин), які пізніше видрукували у часописі «Учитель».

Прийняті конгресом резолюції торкалися найгостріших проблем, із якими зіштовхнулася педагогічна громадськість краю: про мову викладання в школі, підготовку нових підручників, про навчання та фінансове забезпечення вчителів, відкриття мережі дитячих садочків тощо [19]. Особливої уваги заслуговує ухвала про побудову нової школи на демократичних принципах, отже «доступної для всіх дѣтей обоих полів без рѣжниць их походження и маеткових односін, а з окрема дбати про то, чтобы дуже способні дѣти могли кончити при помочи бурсь и интернатів всѣ школь» [19].

На конгресі розгорілася полеміка щодо мовного питання. Всі учасники зібрання підтримали резолюцію, у якій йшлося, що мовою викладання в школах має бути «подкарпатській малоруській язык».

Але кожен розумів це визначення на власний розсуд. Частина делегатів, зокрема П. Яцко, В. Юричко запропонували взяти за основу літературної мови «малоруській мові» (українську мову). Із іншого боку В. Анталовський, О. Мейгеш, критикуючи вчителів-емігрантів, українську мову, журнали «Віночок» та «Учитель», домагалися введення «тутешнього мови» на церковнослов'янській основі [19].

Так на першому учительському конгресі зародилася суперечка, яка продовжувалася протягом всього періоду входження Закарпаття до складу Чехословаччини, поділила інтелігенцію, а потім і все суспільство на два непримиримих табори. Певної орієнтації в організації навчально-виховного процесу почали дотримуватися і навчальні заклади. Так, зокрема, Ужгородські чоловічі та жіночі семінарії випускали спеціалістів українофільською спрямовання, а Мукачівська – русофільською. Але і в Мукачівській семінарії було підготовлено багато фахівців українофільською переконання [23]. Хоча українофільство в кінці 30-х років ставало переважаючим як серед учителів, так і учнів Закарпаття [14].

Але згаданий учительський форум ще залишав сподівання на те, що педагоги Підкарпатської Русі спільно будуть вирішувати освітні проблеми. І резолюцією Першого учительського конгресу Підкарпатської Русі було прийнято рішення про заснування нової професійної організації – «Учительського товариства Підкарпатської Русі». Також була обрана комісія для розробки статуту та програмних документів товариства, до складу якої увійшли, М. Полянський – голова, В. Шпеник, І. Поливка, Е. Поливка, М. Григаший, А. Штефан як члени оргкомітету [19]. Новостворена професійна спілка мала на меті об'єднати все учительство краю незалежно від місця роботи, фахової підготовки, національності у стремліннях служити своєму народу.

Вже через два місяці організаційна комісія підготувала і подала на затвердження до місцевого уряду статут «Учительського товариства Підкарпатської Русі». Структурно організація складалася із первинних ланок «кружків», які обирали делегатів до «Учительської ради». Із членів ради створювався Головний Відділ, робочий виконавчий орган товариства, який вирішував щоденні справи. Голова організації обирався учительським конгресом – найвищим органом організації. Права та обов'язки членів, напрямки роботи структурних підрозділів були вписані в статуті [20].

І незабаром часопис «Учитель» повідомляє, що відповідно до ухвали Першого учительського конгресу створено «Учительське товариство Підкарпатської Русі», яке має в округах свої «кружки» та філії. Перше засідання «Учительської ради», яке відбулося 26 серпня 1920 року обрало терміном на три роки Головний Відділ, до складу якого увійшли «М. Полянський як вибраний конгресом голова, В. Шпеник як підпредседатель, М. Григаший секретар, П. Яцко як письменник, П. Куцинь как сир, М. Фотуль как справник, А. Волошин, И. Мигалка, П. Егрецкий, М. Гулянич как члены Г. Выдила, Ф. Плеша, М. Староста, И. Марина как заместители»

[24]. Аналізуючи керівний склад учительського товариства, бачимо, що багато провідних педагогів української орієнтації, які мали значний досвід у будівництві інститутів громадянського суспільства, таких як І. Панькевич, А. Алиськевич, не були в ньому представлені, що негативно вплинуло на розвиток організації.

Із часом структура товариства дещо змінилася, і вищим органом організації між конгресами стало «Центральное Правленіе УТПР», а щоденними справами в напрямі реалізації визначених цілей займався «Президіумъ УТПР». Відповідні структурні підрозділи функціонували і в районних філіях товариства. Центральне правління організації проводило засідання щомісяця і вирішувало стратегічні питання розвитку. У свою чергу «Президіумъ УТПР» збирався майже щотижня, вирішував поточні питання, затверджував різноманітні звернення до державних установ, громадських організацій тощо.

Президія «Учительського товариства Підкарпатської Русі» (УТПР) також постановляла, що ведення організації в перспективі на одних тільки ідеалізованих началах є неможливим, а відтак варто, навіть зберігаючи принципи ідеалізму, моралі й честі, переходити на шлях колективно-реального життя, де основоположними стануть рішення конкретних двох завдань: по-перше, налагодження сплати членських внесків і, по-друге, регулярне видання друкованого органу УТПР «Народная школа»[25].

Важливо, що у складний час національно-культурної та мовної конфліктності українофілів і русофілів редколегія просила дописувачів залучитися до послідовної та колективної праці у вказаних напрямках без будь-яких особистих образ та нападів на колег з протилежними ідеологічними позиціями.

5. Результати дослідження

Результати нашого аналізу наводять нас на подальші дослідження умов та ефективності діяльності педагогічних товариств Закарпаття в міжвоєнний період, виявлення можливостей їх реального впливу на розвиток і вдосконалення освітньо-виховної системи, ролі педагогів у формуванні суспільної думки й національної свідомості краю. Сьогодні актуальними є вивчення проблем інтеграції педагогічного загалу в професійні об'єднання, в межах яких акумулювалися і розроблялися напрямки розвитку освітньо-виховного процесу, формувалась спільна позиція учителів щодо засадничих умов розвитку як загальнодержавної освітньої політики, так і в регіональному середовищі зокрема. Наше дослідження яскраво ілюструє всі складності тогочасних суспільних процесів і доводить ключову парадигму пріоритетності в регіональному розвитку саме культурно-освітньої сфери.

6. Висновки

Проведене дослідження засвідчує, що представники прогресивної інтелігенції Підкарпатської Русі докладали чимало зусиль для організації педагогічних товариств, як добровільних громадських організацій, які сприяли вирішенню актуальних про-

блем учительства краю, зростанню фахової майстерності педагогів, вдосконаленню організації навчально-виховного процесу, формуванню духовно-моральних цінностей учнів та населення.

7. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язаний із функціонуванням громадських організацій, які здійснюють значний вплив на демократизацію держави. Тому для розбудови демократичних відносин в Україні великого значення набуває науковий аналіз процесів виникнення, розвитку та функціонування педагогічних громадських організацій.

Література

- Березівська, Л. Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.) [Текст] / Л. Березівська. – К.: Молодь, 1999. – 191 с.
- Білавич, Г. Українське педагогічне товариство “Рідна школа” [Текст] / Г. Білавич // Початкова школа. – 1994. – № 1. – С. 54–56.
- Побірченко, Н. С. Педагогічна і просвітницька діяльність українських громад у другій половині XIX – на початку XX століття (у двох книгах). Книга I: Київська громада; Книга II: Громади Наддніпрянської України [Текст] / Н. С. Побірченко. – К.: Науковий світ, 2000. – 307 с; 185 с.
- Ліхтей, І. Діяльність громадських організацій. Т. II. [Текст] / І. Ліхтей, В. Керецман, Н. Керецман. – Нариси історії Закарпаття. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – С. 413–429.
- Гомоннай, В. В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX – XX ст.) [Текст] / В. В. Гомоннай. – Ужгород: Закарпаття, 1992. – 297 с.
- Химинець, В. В. Освіта Закарпаття [Текст]: монографія / В. В. Химинець, П. П. Стрічак, Б. М. Качур, М. І. Талапканич. – Ужгород: Карпати, 2009. – 464 с.
- Клима, В. Школьное дѣло и просвѣние на Подкарпатской Руси [Текст] / В. Клима. – Ужгород, 1936. – 196 с.
- Pešek, J. Školnictvo v Podkarpatskej Rusi [Text] / J. Pešek. – Podkarpatska Rus'. Obraz obzostatel'ctv prirodnych, hospodarskich, političeskich, cerkovnych, jazykovych i prosvititel'nych. – Praha: Orbis, 1923. – 207 p. – P. 171–182.
- Якеш, А. Шкóльніцтво на Подкарпатской Руси [Текст] / А. Якеш, Й. Шимек // Учитель. – 1930. – Рóчник XI, Чис. 3-4. – С. 29–47.
- Волошинь, А. Братя и сестры! Учителі и учительницы [Текст] / А. Волошинь // Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 1-2. – С. 3–4.
- Кузма, И. Про ходженя до школы [Текст] / И. Кузма // Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 10. – С. 1–3.
- Гуляничь, М. Нѣсколькo словъ о нашихъ школах [Текст] / М. Гуляничь // Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 10. – С. 3–5.
- Бочекъ, С. Еще про ходженя до школы [Текст] / С. Бочекъ // Учитель. – 1921. – Рóчник II, Чис. 1. – С. 7–13.
- Магочій, П. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948) [Текст] / П. Магочій. – Ужгород: Поличка “Карпатського краю”, 1994. – 295 с.
- Pesina, J. Skolstvi na Podkarpatske Rusi v pritomnosti [Text] / J. Pesina. – Praha: Statni nakladatelstvo v Praze, 1933. – 51 p.
- Службовый обіть учительства [Текст]. – Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 7. – С. 9.
- Борисенко, В. Й. Національна освіта і формування української модерної нації у 1921–1934 роках: європейські тенденції та радянські реалії [Текст]: навч. пос. / В. Й. Борисенко, І. О. Телегуз. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 156 с.
- Ігнат, А. Стан освіти на Закарпатті в 20–30-х роках XX ст. [Текст] / А. Ігнат. – Великий Жовтень і розквіт возз'єданого Закарпаття. – Ужгород: Карпати, 1970. – С. 212–222.
- Панькевич, И. Першій учительській конгрес на Подкарпатській Русі [Текст] / И. Панькевич // Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 5-6. – С. 1–17.
- Висти изъ учительского житя. – Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 7. – С. 8.
- Конгресъ педагогичный [Текст]. – Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 3. – С. 15.
- Панькевич, И. Задачи учительства и школы на Подкарпатській Русі. Кóлька слóвъ съ привоуду учительского конгреса [Текст] / И. Панькевич // Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 4. – С. 5–7.
- Штець, М. Літературна мова українського Закарпаття і Східної Словаччини (після 1918 року) [Текст]: педагогічний збірник / М. Штець. – Братіслава: Словацьке педагогічне в-во, 1969. – 169 с.
- Організація учительства Пóдкарпатской Руси [Текст]. – Учитель. – 1920. – Рóчник I, Чис. 8. – С. 14–15.
- Президіумъ УТПР и Ред. Ком. «Народной Школы» [Текст]. – Народная Школа. – 1935. – № 3. – С. 2–3.

References

- Bereziv'ska, L. (1999). Osvitno-o-vyhovna dijial'nist' kyiv's'kyh prosvitnyč'kyh tovarystv (druga polovyna XIX – poch. XX st.). Kyiv: Molod', 191.
- Bilavych, G. (1994). Ukrai'ns'ke pedagogichne tovarystvo “Ridna shkola”. Pochatkova shkola, 1, 54–56.
- Pobirchenko, N. S. (2000). Pedagogichna i prosvitnyč'ka dijial'nist' ukrai'ns'kyh Gromad u drugij polovyni XIX – na pochatku HH stolittja (u dvoch knyгах). Knyga I: Kyi'vs'ka gromada; Knyga II: Gromady Naddniprojans'koi' Ukrai'ny. Kyiv: Naukovyj svit, 307, 185.
- Lihtej, I., Kerecman, N. (1995). Dijal'nist' gromad-s'kyh organizacij. T. II. Narysy istorii' Zakarpattja. Uzhgorod: Zakarpattja, 413–429.
- Gomonnaj, V. V. (1992). Antologija pedagogichnoi' dumky Zakarpattja (XIX – XX st.). Uzhgorod: Zakarpattja, 297.
- Hymynec', V. V., Strichak, P. P., Kachur, B. M., Talapkanych, M. I. (2009). Osvita Zakarpattja. Uzhgorod: Karpaty, 464.
- Klyma, V. (1936). Shkol'noe dѣlo y prosvѣnie na Podkarpatskoj Rusy. Uzhgorod, 196, 102–105.
- Pešek, J. (1923). Školnictvo v Podkarpatskoj Rusi. Podkarpatska Rus'. Obraz obzostatel'ctv prirodnych, hospodarskich, političeskich, cerkovnych, jazykovych i prosvititel'nych. Praha: Orbis, 207, 171–182.
- Jakesh, A., Shymek, J. (1930). Shkólnyctvo na Podkarpatskoj Rusy. Uchytel', XI (3-4), 29–47.
- Voloshyn', A. (1920). Bratja y sestry! Uchyteli y uchytel'nycy. Uchytel', I (1-2), 3–4.
- Kuzma, Y. (1920). Pro hodzhenja do shkoly. Uchytel', I (10), 1–3.
- Guljanych', M. (1920). Nѣskol'ko slov' o nashyh' shkolah. Uchytel', I (10), 3–5.
- Bochek', S. (1921). Eshhe pro hodzhenja do shkoly. Uchytel', II (1), 7–13.
- Magochij, P. (1994). Formuvannja nacional'noi' samosvidomosti: Pidkarpats'ka Rus' (1848–1948). Uzhgorod: Polychka “Karpats'kogo kraju”, 295.
- Pesina, J. (1933). Skolstvi na Podkarpatske Rusi v pritomnosti. Praha: Statni nakladatelstvo v Praze, 51.

16. Sluzhbovyj obit' uchytel'stva (1920). Uchytel', I (7), 9.
 17. Borysenko, V. J., Teleguz, I. O. (2012). Nacional'na osvita i formuvannja ukrai'ns'koi' modernoi' nacii' u 1921–1934 rokah: jevropejs'ki tendencii' ta radjans'ki realii'. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova, 156.
 18. Ignat, A. (1970). Stan osvity na Zakarpatti v 20–30-h rokah XX st. Velykij Zhovten' i rozkvit vozz'jednanogo Zakarpattja. Uzhgorod: Karpaty, 212–222.
 19. Pan'kevych, Y. (1920). Pershij uchytel's'kij kong'res na Podkarpatskôj Rusy. Uchytel', I (5-6), 1–17.
 20. Vysty yz' uchytel'skogo zhytja (1920). Uchytel', I (7), 8.
 21. Kongres' pedagogichnyj (1920). Uchytel', I (3), 15.
 22. Pan'kevych, Y. (1920). Zadachy uchytel'stva y shkoly na Podkarpatskôj Rusy. Kôl'ka slôv' s' pryvodu uchytel'skogo kong'resa. Uchytel', I (4), 5–7.
 23. Shtec', M. (1969). Literaturna mova ukrai'ns'kogo Zakarpattja i Shidnoi' Slovachchyny (pislja 1918 roku). Bratislava: Slovac'ke pedagogicne v-vo, 169.
 24. Organizacija uchytel'stva Pôdkarpatskoj Rusy (1920). Uchytel', I (8), 14–15.
 25. Prezydium' UTPR y Red. Kom. «Narodnoj Shkoly» (1935). Narodnaja Shkola, 3, 2–3.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Староста В. І.
 Дата надходження рукопису 23.09.2015*

Шикітка Галина Миколаївна, аспірант, кафедра педагогіки та психології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000
 E-mail: ms.galina77@mail.ru

УДК 378.091.2:785

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51968

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

© О. Б. Горбенко

Здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць, на основі яких уможливорює констатувати, що на сучасному етапі освітній компетентнісний підхід є одним із пріоритетних. Музично-виконавську компетентність визначено як ключову в структурі професійної компетентності. Виявлено основні компоненти музично-виконавської компетентності, зокрема: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-знаннєвий, операційно-технологічний, самостійно-творчий. Внутрішнім системоутворювальним фактором музично-виконавської компетентності визначено художньо-інтерпретаційні вміння

Ключові слова: музично-виконавська компетентність, художньо-інтерпретаційний процес, художньо-інтерпретаційні вміння, технологія

It is conducted a theoretical analysis of psychological and pedagogical works on which makes it possible to state that at the present stage educational competency approach is a priority. Music and performing competence is identified as key in the structure of professional competence. The basic components of music and performing expertise include: value-motivational, cognitive-knowledge, operational and technological, self-creative. Artistic and performance skills are defined as internal system forming factors of musical and performing competence

Keywords: musical and performing competence, artistic and interpretative process, artistic and interpretative skills, technology

1. Вступ

Кардинальні зміни, що відбуваються в суспільно-економічній сфері нашої держави на сучасному етапі, входження України в світовий освітній простір детермінує інноваційні процеси в сфері освіти, переорієнтацію процесу професійно-педагогічної підготовки на європейські стандарти. У зв'язку з цим посилюються вимоги не тільки до професійного зростання вчителя, а й до його особистісних якостей, що виявляються в здатності орієнтуватися в розмаїтті протиріч сучасного світу, бути готовим до перманентних змін, самостійно набувати компетенцій згідно з обраним фахом, визначати особистісні способи творчої самореалізації, саморозвитку, самоосвіти й самоствердження в професійній кар'єрі й життєдіяльності.

Відповідно до запитів сучасного суспільства значно зростають вимоги до особистості вчителя мистецьких дисциплін, його здатності використовувати

набутий професійний досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими художньо-естетичними цінностями та світоглядними позиціями, набувати вмінь володіти засобами пізнання себе та навколишнього світу.

Концепція науково-мистецької парадигми спрямована на виховання в особистості ціннісного ставлення до дійсності загалом та мистецтва зокрема, розвиток художньої свідомості й компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовному самовдосконаленні в процесі сприймання та інтерпретації мистецьких творів і практичної художньої діяльності [1].

Це положення значно актуалізує проблему фахової підготовки майбутніх учителів музики, які засобами музично-виконавської діяльності впливають на внутрішній світ учнів, розвивають їхні особистісні